

[Terug naar de digitale krant](#) Luister naar

Hoe Hitler in 1913 radicaliseerde: de familie van z'n huurbaas in München doet een boekje open

INTERVIEW In 1913 gaat de jonge Adolf Hitler op kamers in München. De familie van zijn hospita vertelt nog altijd verhalen over deze huurder. Die werpen nu een nieuw licht op hoe Hitler radicaliseerde.

Hilbrand Rozema

woensdag 31 januari 2024 om 18:00 aangepast 22:36

De winkel van 'Schneidermeister' Popp in München, waar Hitler woonde in 1913.

beeld M. McKane / familie Popp

Hoe radicaliseerde Hitler (1889-1945)? Hoe werd hij antisemiet? Nieuwe antwoorden zijn te vinden bij Josef en Anna Popp en hun nazaten, denkt historicus en auteur Thomas Weber. Hij sprak met de achterkleindochter van Josef Popp, bij wie Hitler in 1913 een kamer huurde, het jaar voor hij als soldaat ten oorlog trok.

De latere dictator gaf als 24-jarige al Joden de schuld. 'Als Josef, die dat vervelend vond, het gesprek een andere wending gaf, raasde Hitler maar door, hij wond zich op. Hij had al voor de Eerste Wereldoorlog antisemitische uitingen, legde de schuld voor zijn worsteling om te overleven buiten zichzelf: Joden zouden te weinig betalen voor zijn schilderijen.

Deze ervaring van vermeend onrecht was zijn eerste stap naar radicalisering. Na de oorlog, rond 1919, zet hij een volgende stap, met gedachten over het elimineren van een hele bevolkingsgroep.'

De achterkleindochter van Josef Popp, Michelle McKane, stamt af van de Nederlandse vrouw van Josefs zoon, Josef junior, 'Peppi'; Peppi verliet München, trok naar Den Haag en trouwde met Cornelia Geertruide Lazeroms uit Oudenbosch.

Ze kregen twee dochters, die allebei met Amerikaanse bevrijders trouwden en emigreerden naar de VS. Michelle McKane woont in de staat Indiana, waar paarden en Amish-koetsjes het straatbeeld bepalen.

Thomas Weber sprak met de achterkleindochter van Josef Popp, bij wie Hitler in 1913 een kamer huurde - beeld T. Weber

In haar huis stuitte de historicus, behalve op Beierse koekoeksklokken, op bijzondere foto's én een kleine goudmijn van verhalen. 'Als we die zorgvuldig en kritisch benutten, werpen die licht op zijn radicalisering, een proces dat we tot op heden niet begrijpen.

Hij 'is' ineens een Jodenhater, antisemiet - maar hóe? Hedendaagse inzichten over radicalisering zijn nog niet toegepast op hem. Daar richt mijn onderzoek zich op.'

Vier jaar geleden, in 2020, ontdekte Weber een nooit eerder gepubliceerd interview uit 1990 met Elisabeth Grünbauer, de zus van Peppi Popp. Zij kende Hitler uit haar kindertijd

en daarna in de jaren dertig en veertig, als Führer. 'Van haar weten we dat Hitler al jong gevoelig was voor complottheorieën.'

Het feit dat Hitler niet van zijn stuk te brengen was en niet luisterde, is honderd jaar lang doorverteld in de Popp-familie.

Het blijkt dat Hitler Joden die hij zelf op straat tegenkwam, de schuld gaf voor zijn eigen 'falen' als artiest. Dat verhaal van vermeende oneerlijkheid en onrechtvaardigheid kreeg in zijn hoofd steeds vastere vorm, het bood hem houvast.

Deze eerste fase verschilt niet van hoe mensen vandaag dikwijls radicaliseren. Hij kwam er bij zijn huisbaas Josef Popp steeds weer op terug hoe die Joden hem een poot wilden uitdraaien, terwijl hij toch een goede schilder was; hij vond dat toen al typerend voor alle Joden.

Haar overgrootvader Josef probeerde dan wel over iets anders te beginnen, vertelde Michelle McKane, maar dat lukte niet. Hitler bleef maar doordrammen. Het feit dat hij niet van zijn stuk te brengen was en niet luisterde, is honderd jaar lang doorverteld in de Popp-familie.

Als hij Joden alleen al zag staan, op de hoek van de straat, zei de kamerhuurder, dan wist hij al wel weer hoe laat het was: ze zouden hem toch geen eerlijke prijs betalen.

Herb en Michelle McKane met historicus Weber; zij is de achterkleindochter van Josef Popp uit München. - beeld T. Weber

Als we Hitler's prille jaren beter onderzoeken en begrijpen, zegt Weber, 'begrijpen we ook beter hoe mensen ontvankelijk worden, onder sommige omstandigheden, voor de snelle en rampzalige radicalisering die er soms op volgt.'

Waarom is het belangrijk om deze fase in Hitlers' leven helemaal uit te pluizen?

'Juist nu volksmennerij en radicale partijen in Europa 'in Aufschwung' zijn, is het belangrijk om de mechanismen te begrijpen achter Hitler's succes. Want wat we nu

dénken te weten, is gevoed en gevormd door de nazi's zelf. Daardoor kijken we naar de verkeerde signalen. Het gaat erom, hem het masker van het gezicht te trekken: hoe heeft hij zich echt geradicaliseerd en daarna als politicus verkocht?'

'Al in 1934 publiceerden de nationaalsocialisten, Hitler was Rijkskanselier, een verknipte versie van zijn jeugdijaren. Dat NSDAP-boek geldt al bijna een eeuw lang als een neutrale bron, terwijl het pure propaganda is. Dankzij deze familie kunnen we ineens weer even achter dat masker van Hitler kijken.'

Hitler hield contact met de Pops en bleef hen schrijven, ook vanuit de loopgraven. Privébrieven van Hitler zijn extreem zeldzaam; hij probeerde later als dictator zijn sporen uit te wissen en de geschiedenis te vervalsen. 'Maar privé praatte hij anders dan als politicus. Daarom is elke tekst die we nog vinden, zo belangrijk. Hitler was niet consequent dezelfde persoon.'

'Daarin was hij anders dan Stalin. Voor de Bühne sprak hij altijd op apocalyptische toon over het einde der tijden. Hij verkocht het nationaalsocialisme zo als een religie, om mensen achter zich te krijgen en het invoeren van zijn denkbeelden duurzaam te maken.'

De Popp-familie uit München kende Hitler als hun jonge kamerhuurder - beeld M. McKane / familie Popp

Peppi Popp verhuisde naar Nederland en trouwde met een Nederlandse, maar het contact met Hitler bleef. Dat vond zijn Nederlandse echtgenote maar niks, zij was fel tegen de Führer. Die zou daarop, zo wil de familie-overlevering, persoonlijk bij Popp hebben aangedrongen de toon van zijn vrouw te matigen. 'Maar dat verhaal is niet goed te controleren.'

Hoe kan het dan dat zijn schrijfsels aan de Pops nog bestaan? Was Hitler het vergeten?

'Vanaf 1933 liet hij alles wat er van hem rondzwierf, verzamelen door veiligheidsmensen en in 1945 is veel materiaal verbrand. Het blijft gissen waarom dat met de Popp-brieven niet gebeurde. Misschien omdat hij toch ook bevriend bleef met hen. Verder merk ik sinds enkele jaren dat de nazi's nog verbazend veel over het hoofd zagen.'

En voor de jongste nazaten van mensen rond Hitler zijn familieverhalen en brieven geen taboe meer, ze zijn open en nieuwsgierig, naar de betekenis. Ander voorbeeld: ik heb lang gezocht naar nazaten van Hitlers officier in de loopgraven, in 1914-1918, een Joodse militair. De man had er nooit over gepraat. Maar zijn nazaten zijn nu nieuwsgierig naar hem.'

Wat maakte Hitler anders dan andere dictators?

'Hij maakte veel radicaler een constructie, een facade, van zijn leven en optreden dan anderen. Hij controleerde elk beeld, elke foto en vervormde zelfs zijn stem. Tot 1923 zweeg hij over zijn verleden en persoonlijke leven, hij praatte abstract-politiek. Dat slaat ineens, overnacht, om. Daarna laat hij zich fotograferen en spreekt hij over zijn jeugd, maar: half verzonnen.

'Het feit dat hij een gewoon mens was, met innemende kanten, doet je beseffen: een gewoon mens heeft dit alles gedaan.'

We beseffen het niet, maar we volgen vaak nog altijd de versie van Hitler die hij zelf creëerde. Zo kennen we allemaal zijn hysterische gebrul, maar dat waren alleen de laatste tien seconden, dat hield hij geen twee uur vol.

Hoe klonk zijn normale stem dan? Er is alleen een korte opname, gemaakt in Finland, waarop hij normaal praat, zelfs prettig. Het verstoren van zijn ensceneringen is belangrijk. Hoe komt het dat zijn toneelspel functioneerde? In feite zelfs tot op heden?'

Loop je dan niet het risico hem te menselijk te maken?

'Dat is precies mijn punt! Nu is hij een demoon of een karikatuur van het absolute kwaad, maar het feit dat hij een gewoon mens was, met innemende kanten, doet je beseffen: een gewoon mens heeft dit alles gedaan. 'Bruder Hitler', noemde de schrijver Thomas Mann hem. Alleen als we onder ogen zien dat hij een gevallen mens was, kunnen we iets leren voor de toekomst.'

'Hoewel gedreven door haat en wraakzucht, zocht Hitler naar een antisemitisme van het verstand: hij wilde zijn gedachten rationeel verkopen en zo de Joden 'systematisch'

aanpakken. Dat is in feite nog erger; wie alleen door haat gedreven wordt, brengt tien, twintig, honderd mensen om.

Maar degene die schermt met een wetenschappelijke aanpak, die pleegt genocide. Deze vondsten werpen licht op die cruciale 'mutatie' van Hitler, van zijn zogenaamde onrechtvaardige behandeling door Joden, naar het ontwerpen van 'wetenschappelijke' plannen voor het oplossen van wereldproblemen.'

Hoe is het mogelijk dat dat nú nog op de radar van historici komt? Over 'de Führer' is toch alles wel bekend?

'De generatie die de oorlog nog meemaakte, valt weg, degenen na hen spreken zich vrijmoediger uit. In tien jaar tijd zag ik de openheid groeien, er komen veel onbekende verhalen naar buiten.

Digitalisering maakt speurwerk ook eenvoudiger, zowel naar nazaten van mensen die Hitler hebben gekend, als naar onbekende bronnen. Ik verwacht nog meer onbekende informatie over Hitler, vooral vanuit Amerika, de hoek van verzamelaars van nazi-historie.'

Wie is Thomas Weber?

Thomas Weber (1974, Breckerfeld, Westfalen, Duitsland) is professor geschiedenis en internationale betrekkingen aan de University of Aberdeen en verbonden aan de universiteiten van Stanford, Bonn, Toronto en Utrecht. Hij schreef vijf gelauwerde boeken over de opkomst van de nationaalsocialisten, Hitler en de Holocaust.

Over zijn onderzoek naar Hitler als jonge huurder in München, zijn radicalisering en opkomst als politicus maakte hij een online geschiedeniscurso voor de Universiteit van Aberdeen. Die bevat onder meer uniek fotomateriaal van Hitler's vroegere huisbaas en zijn familie.

 [Mail de redactie](#) ▾